

מסכת זבחים

פרק ראשון כל הזבחים

דף ב'

ארבע העבודות

הפעולות שמכשירות כל קרבן להיחשב כקרבן שהוקרב, הן הפעולות שעל ידן מגיע דם הקרבן למזבח^א. ובכל הזבחים [=הקרבנות הבאים מבהמות], יש ארבע עבודות הנחשבות עבודות הקרבן, שעל ידם הדם קרב למזבח.

(א) שחיטה.

(ב) קבלת הדם מצואר הבהמה בכלי שרת.

(ג) הולכת הדם למזבח.

(ד) זריקת הדם למזבח, [או למקום אחר שמצווה להזותו, כגון כנגד הפרוכת בחטאות הפנימיות. יש קרבנות שהדם נזרק מהכלי עצמו למזבח, ויש קרבנות שהדם מוזה באצבע].

מחשבת שלא לשמן

כל ארבע עבודות הללו, מצווה שיעשה אותן העובד לשם הקרבן, כגון, "הריני שוחט בהמה זו לשם עולה", [כן מבואר במשנתנו]. וכן מצווה שיעשה אותם העובד לשם בעלים של הקרבן, כגון, "הריני שוחט בהמה זו לשם פלוני בעליה", [כמבואר במשנה בפרק רביעי. וי"מ שאף ממשנתנו משמע כן], ואם כן, כשמקריב חטאת בעבור חטאו של ראובן, יעשה כל אחת מארבע עבודות הללו (א) לשם חטאת (ב) ולשם ראובן^ב.

^א ובוה מוכשר הקרבן, אמנם אחר הקרבת הדם יש בו הקרבות נוספות, שאינם מעכבות את הכשרו, כגון להעלות חלק מבשרו להיות מוקטר [=נשרף] על אש המזבח, [וחלק זה המוקטר על המזבח, נקרא אימורים], וכן בקרבנות מסוימים יש לאכול חלק מבשרו, [יש חלקים הנאכלים רק לכהנים, ויש הנאכלים גם לבעלים, וחלקים אלו נקראים תמיד בשם בשר הקרבן].

ב מחשבה שלא לשם הקרבן, ישנה בכל ארבע עבודות עצמן, כגון שוחט עולה לשם שלמים, וכן מקבל דם עולה לשם שלמים, או מוליך דם עולה לשם שלמים, או זורק דם עולה לשם שלמים. אבל מחשבה שלא לשם בעלים, תלויה תמיד בזריקה, כי מחשבה לשם בעלים היא שיתכפרו בקרבן, והכפרה היא בזריקת הדם, ואם כן, מחשבה שלא לשם בעלים בכל העבודות היא כד, שוחט קרבן ראובן לזרוק דמו

רוב הקרבנות, אם נשחטו שלא לשמם, [וכן אם נעשית בהן אחת משאר ארבע העבודות האחרות שלא לשמן], לא נפסלו בכך, ועדיין כשרים הם. ולכן אף אחר שנעשית בהם עבודה אחת שלא לשמם, מצווה לעשות את שאר העבודות לשמם, וכן מצווה להקטיר את האימורים [=חלק הקרבנות המוקטר על המזבח], וכן לאכול את בשר הקרבנות [כשהם קרבנות הנאכלים], ככל קרבן שנעשה בכשרות.

ולא נפסדו הקרבנות הללו בכך שנעשית בהם עבודה אחת [או יותר] שלא לשמם, אלא לדבר אחד, והוא, שלא עלו הקרבנות הללו לבעלים לשם חובתם, כלומר, אם נדרו הבעלים להביא עולת נדבה, ונעשית בה אחת העבודות שלא לשמם, הרי זו עולה כשרה לכל דבר, ויזרק דמה על המזבח, ויקטירו את האימורים למזבח, אלא שלא יצאו בו הבעלים ידי נדרם, וחייבים להביא עולה נוספת, כדי לקיים את נדרם.

ויש קרבנות יוצאים מכלל זה, וכשנעשית בהם עבודה אחת שלא לשמם, הם פסולים לגמרי. ונחלקו חכמים מי הם הקרבנות היוצאים מהכלל הנ"ל, ודבריהם יתבאר בעזה"י על סדר הגמרא.

- דין פסח שלא לשמו יתבאר בעזה"י בדף ז'.

- ודין חטאת שלא לשמה יתבאר בעזה"י בדף ח'.

- ודין אשם שלא לשמו יתבאר בעזה"י בדף י'.

- ודין כל הזבחים שנעשו לשם חטאת [בכל זמן], ולשם פסח בזמנו, יתבאר בעזה"י בדף י"א.

- ודין כל הזבחים שנעשו לשם נמוך מהם או גבוה מהם, גם כן יתבאר בעזה"י בדף י"א.

לשם שמעון, או מקבל דם קרבן ראובן לזרוקו לשם שמעון, או מוליך דם קרבן ראובן לזרוקו לשם שמעון, או זורק דם קרבן ראובן לשם שמעון. [תוסי כאן, ורשי"י בדף ד', על פי הגמרא שם, ובדף י'].

בו עבודה שלא לשמה קרוי נדבה, מכאן למדנו, שיש לעשות את שאר עבודותיו לשמה, ככל נדבה, שמצווה לעשות את עבודותיה לשמה.

- ודין פסח שנעשה בארבעה עשר שחרית שלא לשמו, גם כן יתבאר בעזה"י בדף י"א.

- ודין עולה שנעשית שלא לשמה, יתבאר בעזה"י בדף י"ב.

עשה עבודה אחת שלא לשמה

אסור לעשות שאר עבודות שלא לשמה

כבר נתבאר, שקרבן שנעשתה בו עבודה אחת שלא לשמה, כגון ששחט עולה לשם שלמים, אף על פי שלא נעשתה עבודה זו כהלכתה, לא הותר בכך לעשות כן גם בשאר עבודות, אלא יעשו שאר העבודות לשמה. ודבר זה יש ללומדו מסברא ומהכתובים:

א. מסברא – מאחר שכבר נתבאר, שהעושה עבודה שלא לשמה, לא פסל את הקרבן, ועדיין הוא בכשרותו, אם כן דינו בשאר העבודות כמקריב קרבן כשר, ומאחר שמדיני ההקרבה, שיש לעשות את העבודות לשמה, כן דינו, שיעשה את העבודות לשמה. וכשעשה בו דבר אחד שלא כדיון, לא הכשירו בכך לעשות גם דברים נוספים שלא כדיון^א.

ב. מהכתובים – כלל בדינו שיש חילוק בין נדר לנדבה, האומר, הרי עלי להביא עולה, נקרא נודר, ואם הפריש בהמה לקיום נדרו, ואבדה הבהמה קודם שהקריבה, חייב להביא אחרת תחתיה. והאומר על בהמה, הרי זו לעולה, נקרא נודב, ואם אבדה קודם שהקריבה, אינו חייב להביא אחרת תחתיה, [כל זה מבואר במסכת מגילה דף ח']. ונאמר בתורה, "מוֹצֵא שְׁפִתָּי תִשְׁמַר וְעֵשֶׂת פִּאֶשֶׁר נְדָרְתִּי לֵה' אֲקִינְךָ נְדָבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ", פתח הכתוב בנדר, "פִּאֶשֶׁר נְדָרְתִּי לֵה' אֲקִינְךָ", וסיים בנדבה, "וְנְדָבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ", ללמד, שפעמים הנדר נעשה נדבה, כלומר אם נדר אדם להביא קרבן, ונעשו בו כל העבודות לשמה, יש כאן קיום לנדרו, אבל אם נעשית אחת העבודות שלא לשמה, אין כאן קיום לנדרו, והקרבן נעשה נדבה. ומאחר שלמדנו שקרבן שנעשתה

^א ואם תאמר, בשלמא אם שינה שם הקרבן, כגון עולה לשם שלמים, מאחר שבמחשבה זו לא הועיל לשנות הקרבן לשלמים, ועדיין הוא עולה כשרה, סברא היא שיעשה שאר העבודות במחשבה לשם עולה. אך כששינה שם הבעלים, הלא מעתה אין הקרבן עולה להם לשם חובתם, ואם כן, למה יעשה שאר עבודות לשם הבעלים. ויש לומר, דגם כששינה שם בעלים, ושוב אין עולה להם לשם חובתם, מכל מקום קרבנם של הבעלים הוא, ונחשבים הם כמביאים אותו, אלא שידי חובת נדרם לא יצאו.

עבודה בשתיקה

קרבן שנעשו בו עבודות בלא מחשבה מפורשת לשמו, **כשר לגמרי**, ועלה לבעלים כקרבן שנעשו בו עבודותיו לשמו.

ומבואר בגמרא, שיש ללמוד דין זה, מתוך המשנה בדף מ"ו, שם מבואר לאלו מחשבות צריך לכוון בשחיטת זביחת הקרבנות. (א) לשם אותו זבח שהוקדש לו. (ב) לשם בעליו שהקדישו. (ג) לשם ה'. (ד) לשם הקטרתם על האישים ולא שיעשו צלי. (ה) לשם העלאתם למזבח באופן שיהיה מהן ריח, ולא שיעלום אחר שכבר ניצלו, ששוב אין בהם ריח. (ו) לשם נחת רוח לקב"ה שאמר ונעשה רצונו. ומבואר שם, שמכל מקום, תקנת בי"ד היא, שלא יאמר העובד שום כוונה, אלא יעבוד את העבודות בשתיקה^ב, [שכן אם יבוא לפרש את כוונת הקרבן, עלול לבוא לטעות, ולקלקל במחשבה שאינה נכונה]. ומכאן, שכשאינו מכוון כלום, הרי הוא כמכוון לשמה^ג.

והטעם לכך, כי סתם זבחים, עומדים לכך שיעשו בהם, מה שהוקדשו לו כפי הדין, ואם כן, כשעשו אותם בלא לכוון דבר, מאחר שלא פירשו שבאים להוציאם מחזקת מה שעומדים לו, הרי זה כאילו עשו אותם לשם מה שהם עומדים לו, וכאילו נעשו לשמן.

ומבואר בגמרא, שאפילו אם לא היה הדין כן, ועבודה אינה כשירה, אלא אם כן נעשית בפירוש לשמה, מכל מקום, אם תחילת העבודה נעשית לשמה^ד, בזה ודאי העבודה כשרה, אף כשנסתיימה בלא כוונה מפורשת

^ב מתוך דברי התוס' מבואר, שהתקנה היתה, שלא יפרשו את הכוונות בפה, אלא בלב בלבד, ומכאן יש להוכיח, שקרבן כשר לגמרי, אף בלא שום מחשבה, כי אם היה נפסל, לא היה להם לתקן שיכוונו במחשבה בלבד, שמה לא יכוונו כלל.

^ג ומבואר בתוס', שכן הדין דווקא כשעבד גדול, אבל כשעבד קטן, אפילו מפרש שכוונתו לשמה, יש להסתפק, שמה אינו מבין מה הם קדשים, והרי הוא כמתכוון לשחוט חולין, שדינו כמתעסק, והקרבן פסול.

^ד מתוך דברי תוס' משמע, שתחילת עבודה לשמה וסופה בסתם, הוא, כגון שאומר בתחילת השחיטה, הריני מתחיל את השחיטה לשמה, אבל אם אמר בתחילת השחיטה, הריני שוחט לשמה, אף שלא חזר ואמר זאת בסוף השחיטה, הרי זה כשחיטה שכולה לשמה.

עובד כוכבים נחשב כעושה בלא כוונה. ולכן דבר שסתמו לשמה [כמילה], עובד כוכבים כשר בו, [לדעת האומרים עובד כוכבים כשר למול]. ודבר שסתמו שלא לשמה, [ככתיבת גט], עובד כוכבים פסול בו.

לשמה, כי כל העושה, על דעת ראשונה הוא עושה. [ויש מפרשים, שאפילו כשנעשית עבודה אחת לשמה, מכאן ולהבא כל העבודות כשרות, אף בלא כוונה מפורשת לשמה, כי כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה].

דף ג'

קדשים שנשחטו לשם חולין

לדעת רב יהודה אמר רב, אף על פי שחטאת שנשחטה שלא לשמה פסולה, [כפי שיתבאר בעוה"י בדף ח'], אין זה אלא כשנשחטה לשם קדשים אחרים, כגון לשם עולה או שלמים, אבל אם נשחטה לשם חולין, **לא נפסלה כלל**². ונאמרו בזה שני טעמים.

טעם א' דלאו מינה לא מחריב בה.

מתחילה היו סבורים, שהדין הזה למד מסברא, והיא, **שאינו דבר נפסל מחמת שנעשה בו דבר פגום, אלא כשהפגם הוא דבר השייך בו, שאז הפגם נתפס בו, ופגום [=מינה מחריב בה]. אבל כשהפגם הוא מדבר שאינו שייך בו כלל, אינו נתפס בו, ואינו פגום** [=דאינה מינה אינה מחריב בה].

ואם כן, השוחט חטאת לשם קדשים אחרים, מאחר שהם קדושים כמותה, המחשבה הזו נתפסת בחטאת, והרי זו חטאת שנשחטה שלא לשמה, ופסולה. אבל **השוחט חטאת לשם חולין, מאחר שחולין אינם קדושים כמותה, אין המחשבה הזו נתפסת בחטאת כלל, והרי זו כחטאת שנשחטה בלא שום מחשבה,** [וכבר נתבאר שכל זבח שנשחט בלא מחשבה, הרי הוא כזבח הנשחט לשמו], **וכשרה**.

- **ואין להקשות על הסברא הזו, מהדין האמור בעניין גיטין, שגט הנכתב לשם גויה פסול, אף על פי שלכאורה היה מקום להכשירו, משום שכוונה לשם גויה שאינה מינה של ישראל, לא נתפסת כלל בגט, ואם כן לא תפסול אותו.**

כי מכל מקום, אף שלא נתפסה כוונה זו בגט, ואינו כגט שנכתב לשם גויה, מכך מקום אינו אלא כגט שנכתב שלא לשם שום אשה, ומאחר שגט אשה אינו כשר עד שיכתב בפירוש לשם האשה המתגרשת, הרי

ואם נעשית רק סוף העבודה לשמה. י"א שמוכיח סופה על תחילתה, ואם כן, אפילו אם בשאר מקומות עבודה אינה כשרה בלא כוונה מפורשת לשמה, עבודה זו כשירה מחמת הכוונה שבסופה. וי"א שבוזה אין לומר כן, ואם עבודה בלא כוונה מפורשת לשמה פסולה, כן הדין גם כשתחילת העבודה היתה בלא כוונה מפורשת לשמה, אף על פי שבסופה היתה כוונה מפורשת לשמה.

גט בשתיקה

גט גירושין צריך להיות כתוב לשם גירושין, ולשם האיש המגרש, ולשם האשה המתגרשת, שנאמר "וכתב לה ספר כריתות", [ו"כתב" - האיש. "לה" - לשם האשה. "ספר כריתות" - לשם גירושין]. וכל גט שלא נכתב לשם כל אלו פסול. ואפילו מי שהיו לו שתי נשים, ששמותיהן שווים, ואמר בשעת כתיבת הגט, שיהיה הגט לשם מי שירצה מבין שתיהן, הגט פסול. שאין אומרים, כשהחליט לבסוף את מי מהן רוצה לגרש, שהתברר שלה התכוון בשעת הכתיבה, [=אין ברירה]. ואם כן, הרי זה כגט שנכתב לשם חברתה ולא לשמה, [ואף האומרים, שבשאר דיני התורה יש לסמוך על מה שמתברר לבסוף, מודים לדין הזה], כי נאמר בתורה "וכתב לה", ללמד שבשעת הכתיבה, צריך להיות ברור, לשם מי נכתב, ולא שיתברר לאחר זמן.

ולכן, סופר הרוצה שיהיו לו גיטין מזומנים, כדי לגרש את הבאים לפניו, יניח בטופסי הגט את מקום [כתיבת שם האיש והאשה, ומקום כתיבת הזמן, ומקום] כתיבת עיקר הגט, כלומר, "הרי את מותרת לכל אדם", ורק כשיבואו לפניו איש ואשה ימלא זאת לשמם.

וגט שנכתב בלא כוונה מפורשת לשמה, הרי הוא פסול, כגט שנכתב בפירוש לשם אשה אחרת. והטעם לכך, כי סתם אשה אינה עומדת להתגרש³. ואם כן, כל גט הנכתב, הרי הוא כגט שנכתב שלא לשמה, אלא לשם אחרות, וגט שנכתב לשם אחרות פסול.

סתם [ברית] **מילה לשמה עומדת להיעשות,** ולכן, אף על פי שצריך למול לשמה, המל בלא כוונה, מילתו כשירה.

² ואפי' זינתה תחת בעלה, מכל מקום לאו להתגרש בגט זה עומדת. וגם אם לא ירצה הבעל, לא יגרשנה, אלא שלא תשמשנו. [תוס'].
³ ברמב"ם מבואר שלא עלתה לבעלים. אך מפירוש רש"י לא משמע כן. ויל"ע בדבר.

זה פסול.

אינו נתפס בו לפוגמו, אין לדבר זה לחצוץ בפני טומאה בתוך כלי חרס. [ואם כן, על כל פנים, אין הסברה הנ"ל עולה בקנה אחד עם דברי רבי אליעזר].

טעם ב' – גזירת הכתוב.

מסקנת הסוגיה, שהטעם שחטאת שנשחטה לשם חולין, לא נפסלה כלל, הוא משום שנאמר, "וְלֹא יִחְלְלוּ אֶת קִדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יְרִימוּ לַה'", ללמד שקדשים בלבד [כלומר מחשבה לשם קדשים אחרים] מחללים קדשים, אבל חולין [כלומר מחשבה לשם חולין] אינם מחללים קדשים.²

חציצה בפני טומאת שרץ בתוך כלי חרס

שיטת רש"י.

כלי חרס שחלקו אותו במחיצה של נסרים או יריעות, ויש שרץ בצד אחד של המחיצה. **וכן כלי חרס ששלשו לתוכו כלי שבור,** שאינו נידון ככלי, ויש בתוכו או בכלי החרס החיצון שרץ, **דין אחד לכולם :**

לדעת חכמים – בשני אופנים אלו, אין כאן חציצה בפני טומאת השרץ, שכן, לא מצינו מחיצה בפני הטומאה, אלא לעניין אהל המת, שאמרה תורה, "כֹּל הַבָּא אֶל הָאֵהָל וְכֹל אֲשֶׁר בְּאֵהָל יִטְמָא", ומאחר שחצו את האוהל כדרך בני אדם לחצות אוהלים, הנמצאים מעבר למחיצה, אינם נחשבים כמי שבאו לאהל המת, אלא לאוהל אחר, אבל לעניין כלי חרס, שאין רגילים לחצותם במחיצות, גם אחר שנחצו, נחשבים הם ככלי אחד, וכל אשר בתוכו טמא.

ולדעת רבי אליעזר – בשני אופנים אלו, יש כאן חציצה בפני טומאת השרץ, ומקל וחומר הדבר למד, שכן, אם מחיצה מועילה בפני טומאת מת חמורה, כל שכן שמחיצה מועילה בפני טומאת שרץ קלה.

² עיי' ב"זבח תודה" דף ז'. ד"ה חטאת שנשחטה לשם חולין, שכתב, דלרבנן דר"א טעם זה דלאו מינא לא מחריב בה קאי גם למסקנה, ולא הוצרכו את הטעם השני אלא לר"א. ע"ש.

³ אפשר שכוונת הכתוב "את אשר ירימו לה", היינו "עם אשר ירימו", שפעמים "את" פירושו "עם", כמו, "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב", ותרגומו "עם יעקב", וכך יתבאר הכתוב, "ולא יחללו את קדשי בני ישראל", והיא המחשבה המחללת, "את אשר ירימו לה", כלומר כשעם הקדשים הללו יחשבו מחשבה על דברים אחרים אשר ירימו לה, דהיינו מחשבה לשם קדשים אחרים, אבל מחשבה לשם חולין אינה פוסלת.

- **וכן אין להקשות על סברא זו, מהדין האמור לעניין טומאת תוכו של כלי חרס, שאמרה תורה, "וְכֹל כְּלֵי חֶרֶשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם [מהשרצים] אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֵתוּ תִשְׁבְּרוּ",** ואמרו חכמים, דווקא אוכלים ומשקים שבתוך הכלי ממש, בלא חציצת כלי אחר בינם לכלי החיצון, נטמאים מהשרץ שבכלי, אבל **אם בתוך כלי החרס היה כלי אחר³,** שבתוכו היו אוכלים ומשקים, **אוכלים ומשקים שבתוך הפנימי** אינם נחשבים כבתוך הכלי החיצון, אלא כבתוך תוכו, **וטהורים הם, ואף על פי שלכאורה היה מקום לחלק בין אם הכלי הפנימי הוא מחרס, שהוא מין הכלי החיצון, שמאחר שהוא מינו, הוא חוצץ בפניו, לבין אם הכלי הפנימי הוא ממתכת או מעץ, שהוא מין אחר מהחיצון.**

מכל מקום, דין אחד לכולם, ואף כלי מתכת או עץ או עור [או שאר כלים שיש להם טהרה במקווה], אינו בטל לכלי החיצון שהוא מחרס, והוא חוצץ בין הכלי החיצון, למה שבתוכו של הפנימי, **כי לעניין זה, כל הכלים נחשבים כמינו אחד,** ולכן כל הכלים הניתנים בכלי חרס, חוצצים בינו לבין מה שבתוכם, [ועניין זה, גזרת הכתוב הוא, ולמד מתוספת הוי"ו בכתוב "תוכו", הבא ללמד, שרק מה שבתוכו טמא, ולא מה שבתוך תוכו, ולא נצרכה דרשה זו, אלא לכלי מתכות וכלי עץ שבתוך כלי חרס, אבל לעניין כלי חרס שבתוכו, דין פשוט, הוא שמה שבתוך הפנימי אינו נחשב שהוא בתוך החיצון], ורק כשיתן בכלי חרס דבר שאינו כלי כלל, הוא נחשב כמין אחר, ובטל, ואינו חוצץ, כגון כשיעשה מחיצה בכלי חרס, אם שרץ מצדה האחד, כל מה שבתוך הכלי טמא, אף מה שמצידה השני של המחיצה, וכן כשיהיה בתוך כלי חרס כלי פגום שיצא מכלל כלי, [וסתמו בקש], כשיש שרץ בפנימי, אף כל מה שבחיצון טמא, וכשיש שרץ בפנימי, אף כל מה שבחיצון טמא.

- **אבל יש להקשות על סברא זו, מדברי רבי אליעזר [בן הורקנוס], החולק על חכמים, והאומר, שאפילו דבר שאינו [חרס ואינו] נחשב כלי, חוצץ בפני טומאה בתוך כלי חרס, ואם הסברה הנ"ל אמת, שדבר שאינו מינו,**

⁴ שפיו יוצא חוץ לפי הכלי החיצון אבל אם היה פיו בתוך הכלי החיצון נחשב מה שבתוכו כבתוך הכלי החיצון. [רש"י].

שיטת תוס'.

פגום, אלא כשהפגם הוא דבר שאינו שייך בו, [כגון חטאת לשם עולה], שאז הוא פגם גדול ופוגם [=דלאו מינה מחריב בה]. אבל כשהפגם הוא מדבר השייך בו, [כגון חטאת חלב לשם חטאת דם], אינו פגם גדול, ואינו פוגם [=מינה אינה מחריב בה].

- **כלי חרס שחצו אותו במחיצה של נסרים או יריעות**, ויש שרץ מצידה האחד, **לדברי הכל, אין במחיצה זו כדי לחצוץ בפני הטומאה**, וכל אוכלים ומשקים שבתוך הכלי, משני צידי המחיצה טמאים.

- **אולם לבסוף אמר רב יוסף, שדין זה גזרת הכתוב הוא, שכן, הכתוב המלמד שחטאת שנשחטה שלא לשמה פסול הוא, "וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחֻטְאֵת"**, שיש לשוחטה לשם חטאת, ואם כן, אין ללמוד ממנו שהחטאת פסולה, אלא כשנשחטה לשם קרבן שאינו חטאת, אבל לא כשנשחטה לשם חטאת אחרת.

- **אבל נחלקו לעניין חרס ששלטו לתוכו כלי שבור, שאינו נידון ככלי, ויש בתוכו או בכלי החרס שרץ:**

לדעת חכמים – אין כאן חציצה בפני השרץ, שכן, לא מצינו מחיצה בפני הטומאה, לעניין טומאת שרץ.

ולדעת רבי אליעזר – יש כאן חציצה בפני הטומאה, ומקל וחומר הדבר למד, שכן, אם חציצה מועילה בפני טומאת מת חמורה, כל שכן שחציצה מועילה בפני טומאת שרץ קלה.

חטאת ששחטה לשם מי שמחויב

חטאת או לשם מי שמחויב עולה

כבר נתבאר לעיל, שחטאת שנשחטה שלא לשמה פסולה, ובכלל זה **כשנשחטה [לזרוק דמה] שלא לשם בעליה**. אלא שלדעת רב, כל זה כשנשחטה [לזרוק דמה] לשם בעלים אחרים, **שגם הם מחוייבים להביא קרבן חטאת, אבל אם נשחטה [לזרוק דמה] לשם בעלים אחרים, שאינם חייבים בעצמם חטאת, [אלא עולה], לא נפסל הקרבן**, אף שנשחט במחשבה לזרוק דמו לשם בעלים אחרים.

אוכלים שגבלם בטיט והכניסם לאויר כלי חרס

לדברי הכל, מאכלים שחיפו אותם בטיט סביב סביב, והכניסום לכלי חרס שיש בו שרץ, אף על פי שאין אפשרות שהשרץ או הכלי יגע במאכלים, מכל מקום הם טמאים, כי כלי חרס שיש בו שרץ, מטמא את כל אשר בתוכו, אף בלא נגיעה.

לדעת רבי אליעזר – יש ללמוד זאת מהכתוב, "כִּלְאֵשׁוֹר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא", הבא ללמד, שדווקא מה שבתוך הכלי טמא, ולא מה שבתוך תוכו, כלומר בתוך כלי שבתוכו, ומכאן דווקא מה שבתוך כלי שבתוכו אינו טמא, אבל מה שבתוכו מגובל בטיט טמא.

- **מתחילה רב יוסף היה סבור, שהדין הזה למד מסברא, והיא, שאין דבר נפסל מחמת שנעשה בו דבר פגום, אלא כשהפגם הוא דבר השייך בו, [כגון לשם המחויב חטאת], שאז הפגם נתפס בו, ופוגם [=מינה מחריב בה]. אבל כשהפגם הוא מדבר שאינו שייך בו כלל, [כגון לשם המחויב עולה], אינו נתפס בו, ואינו פוגם [=דאינה מינה אינה מחריב בה]. [ויתכן שלדעת רב חביבא, זהו הטעם האמיתי של הדין זה^א].**

ולדעת חכמים – דין זה סברא פשוטה הוא, שכן האוכלים הללו נמצאים בתוך הכלי הטמא, ומאחר שכלי חרס מטמא את האוכלים שבתוכו אף בלא מגע, דין פשוט הוא שיטמאו האוכלים שבתוכו, אף על פי שאין אפשר לגעת בהם.

- **אולם לבסוף אמר רב יוסף, שדין זה גזרת הכתוב הוא, שכן, הכתוב המלמד שחטאת שנשחטה שלא לשם**

חטאת חלב שנשחטה לשם חטאת דם או לשם עולה, כבר נתבאר, שחטאת שנשחטה לשם קרבן אחר, פסולה, אלא שלדעת רב, כל זה **כשנשחטה לקרבן אחר ממש, כגון לשם עולה, אבל אם נשחטה לשם חטאת אחרת, כגון שהחטאת הזו באה על חטא אכילת חלב, ונשחטה לשם חטאת הבאה על חטא אכילת דם, הרי זו כשרה לגמרי.**

^א וסברא זו שייכת גם בשאר קרבנות שאינם נפסלים שלא לשמה, אך לא עלו לבעלים. ונמצא מעתה שאם היתה המחשבה לשם בעלים אחרים שאינם מחוייבים בקרבן זה, הרי זה כשר לגמרי. ואם כן שדין נרגא בפסול שלא לשם בעלים, דאינו אלא במחשבת בעלים אחרים החייבים בקרבן זה, ורוב בני אדם אינם חייבים בו. ומכל מקום נראה דלמעשה על הרוב לא תארע מחשבת שלא לשם בעלים אלא בכגון דא, דיחליף הכהן בין שנים החייבים בקרבן, שהביאו אותו יחד, ואם כן לית כאן שדיית נרגא כל כך.

- **מתחילה היה רב יוסף סבור, שהדין הזה למד מסברא, והיא, שאין דבר נפסל מחמת שנעשה בו דבר**

שתהא הזביחה [=השחיטה] לשם שלמים.

- אמנם לולא הכתוב הזה לא היה ניתן ללמוד דין זה בבניין אב^א משאר עבודות, [שמבואר להלן שמצוותם להיעשות לשמה], כי מצינו קולא אחת, שישנה בשחיטה ולא בשאר עבודות, והיא, ששחיטה כשירה בזר ובאשה, מה שאין כן שאר עבודות, שאין כשרות אלא בכהנים זכרים.

- ומצד שני אין ללמוד בבניין אב מדין זה, שגם שאר עבודות מצווה לעשותם לשם הקרבן, כי מצינו חומרה אחת, שישנה בשחיטה ולא בשאר עבודות, והיא, שהשוחט קרבן פסח לשם מי שאינו ראוי לאכול כזית [אפילו הוא בעליו], פסלו, שנאמר, "אִישׁ לְפִי אֶקְלוּ [כלומר הראויים לאכול] תִּכְסוּ [=תשחטו] עַל הַשֶּׁה", מה שאין כן בשאר עבודות, שאם נעשו בפסח לשם מי שאינו ראוי לאכול כזית, לא פסלו.

ב. בעבודת קבלת הדם.

נאמר, "הַמִּקְרִיב אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים", והקרבה זו קבלת דם היא, כמו ששנינו, "נִשְׁחַט אֶת בְּוֹ הַקָּרָה לְפָנֵי ה' [הַקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת הַדָּם]", זו קבלת הדם, [שהיא העבודה שאחר השחיטה]. ומאחר שנאמר, "הַמִּקְרִיב אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים", [ולא "הַמִּקְרִיב אֶת הַדָּם" בלבד], יש ללמוד, שתהא ההקרבה, כלומר קבלת הדם, לשם שלמים.

- אמנם לולא הכתוב הזה, לא היה ניתן ללמוד דין זה בבניין אב, מהצד השווה של שחיטה וזריקה, שמצווה לעשותם לשם הקרבן, שגם קבלת הדם תעשה לשם הקרבן, כי בדבר אחד שחיטה וזריקה חמורות משאר עבודות, שהשוחט או זורק בחוץ חייב מיתה, [כפי שיתבאר להלן].

ד. בעבודת זריקת הדם.

נאמר, "הַזֵּרֵק אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים", [ולא "הַזֵּרֵק אֶת הַדָּם" בלבד], ללמד, שתהא הזריקה לשם שלמים.

- אמנם לולא הכתוב הזה, לא היה ניתן ללמוד את הדין הזה בבניין אב, מהצד השווה של שחיטה וקבלה שמצווה לעשותם לשם הקרבן, שגם זריקה תעשה

^א בניין אב, היא מידה מהמידות שהתורה נדרשת בהן, שהכתוב יגלה ויפרש דבר במקום אחד, וממנו למדים בכל המקומות הדומים לו, שהתורה תקצר ותרמוז במקצת על הכל, ולכן נקרא בניין אב, שהמלמד הוא כאב, והלמדים ממנו כיוצאי ירכיז... [קיצור כללים משלוש עשרה מידות שהתורה נדרשת בהם].

בעליה פסולה הוא, "וְיִכָּפֵר עָלָיו הַכֹּהֵן מִחֲטָאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ", שיש לכהן לכפר על הבעלים, ולא על אחר, ומסתבר שאין הכתוב ממעט, אלא אחר הדומה לבעלים, כגון שמחויב באותו קרבן, אבל לא אחר שאינו דומה לו, כגון שמחויב קרבן אחר.

ארבעה "תוך" כתיבי

נאמר בעניין טומאת כלי חרס, "וְכָל כְּלֵי חָרֶשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל [תֹּכוֹ] כֹּל אֲשֶׁר [בְּתוֹכוֹ] יִטְמָא וְאֵתוֹ תִּשְׁבְּרוּ", והרי זה כאילו נאמר בכתוב ארבע פעמים "תוך", [כי בשתי הפעמים שנאמר "תוכו", היה די לכתוב "תוך", ולא נוספה בהם הוי"ו, אלא לדרוש תוך נוסף].

א. לגופו – כלומר, ללמד, שכלי חרס טמא, מטמא אוכלים שנכנסו לתוכו, [אף בלא שנגע בהם].

ב. לגזרה שווה – ללמד, ש"תוכו" האמור לעניין טומאת הכלי מהשרץ, שווה ל"תוכו" האמור לעניין המאכלים הנטמאים מהכלי, כלומר שכשם שהכלי מטמא את המאכלים שנכנסו לתוכו, בלא שיגע בהם, כך הוא נטמא מהשרץ שנכנס לתוכו, אף על פי שלא נגע בו.

ג. לדרוש "תוכו" של זה, ולא תוכו של אחר – כלומר, רק כלי חרס נטמא ומטמא את הנכנס לו אף בלא נגיעה, אבל שאר כלים, [כמו כלי מתכות וכלי עץ], אינם נטמאים, ואינם מטמאים, אלא במגע.

ד. "תוכו" ולא תוך תוכו ואפילו כלי שטף מציל – כלומר ללמד, שכשיש כלי מתכת או כלי עץ וכדומה, בתוך כלי חרס, מה שבתוכם אינו נחשב כבתוך החיצון, כפי שנתבאר לעיל.

דף ד'

מניין שיש לעשות את עבודות

הדם של הקרבן לשם אותו קרבן

א. בעבודת השחיטה.

נאמר, "וְיָאֵם זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבָּנוֹ", ולהזכרת שם הקרבן לא היה צריך לומר "זֶבַח שְׁלָמִים", שכן שם הקרבן הוא "שְׁלָמִים" בלבד, ולא "זֶבַח שְׁלָמִים", כמו שנאמר, "הַזֵּרֵק אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים ... הַמִּקְרִיב אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים", ולא נאמר "זֶבַח שְׁלָמִים", אלא ללמד

המזבח], מה שאין כן בשאר עבודות, שלעולם לא יהיה הקרבן כשר בלעדיו.

וכתבו תוסי' [בדף ב'], ואם תאמר, והא בפרק בית שמאי דריש להו מדכתיב, "עולה אשה ריח ניחוח לה", עולה תהא קריבה לשם עולה, וכאן הבאנו שלמדים זאת מהכתובים בעניין שלמים. ויש לומר, דקרא דהתם בהקטרת אימורים, [שגם הוא צריך להיות לשמו], והכא בעבודות הדם.

מניין שיש לעשות את עבודות

הדם של הקרבן לשם בעליו

א. שחיטה.

נאמר בעניין קרבן תודה, "וּבִשְׂרָא זָבַח תֹּודַת שְׁלָמִיו בְּיוֹם קִרְבָּנוֹ יֶאֱכַל לֹא יֵינִיחַ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר", ולמדו מכאן כמה דינים:

(א) מתוך שנקראת התודה בשם "תֹּודַת שְׁלָמִיו", כלומר תודת השלמים, למדנו, שתודה קרויה שלמים, ולכן השוחט תודה לשם שלמים, אינו נחשב כשוחט שלא לשם הקרבן, והרי זה כשר לגמרי, ועלה לבעלים לשם חובה. [אבל שאר שלמים אינם קרויים תודה, ולכן השוחט שאר שלמים לשם תודה, נחשב כשוחט שלא לשם הקרבן, ולא עלה לבעלים לשם חובה].

(ב) מתוך שנאמר "זָבַח תֹּודַת שְׁלָמִיו", יש ללמוד, שיש זבחים נוספים שדינם כן, להיאכל ליום ולילה כתודה, והם חטאת ואשם.

(ג) ומתוך שנאמר "זָבַח" קודם "תֹּודַת שְׁלָמִיו", ולא אחר כך סמוך לדין האכילה [= "בְּיוֹם קִרְבָּנוֹ יֶאֱכַל"], יש ללמוד, שלא נאמר הכתוב ללמד רק את דין ב', אלא ללמד דין נוסף, והוא, שתהא הזביחה [=שחיטה] לשם תודה, ומאחר שכבר למדנו שיש לשחוט את הקרבן לשמו, לא חזרה תורה על כך, אלא ללמד, שתהא שחיטת הקרבן גם לשם בעליו [=אם אינו עניין לשינוי קודש, תנהו עניין לשינוי בעלים].

- ואין ללמוד בבניין אב מדין זה, שגם שאר עבודות מצווה לעשותם לשם הבעלים, כי מצונו חומרה אחת, שישנה בשחיטה ולא בשאר עבודות, והיא, שהשוחט קרבן פסח לשם מי שאינו ראוי לאכול כזית, [אפילו הוא בעליו], פסלו, מה שאין כן בשאר עבודות.

- ואין לומר, מאחר שמצונו לעניין שינוי קודש [=שחיטה לשם קרבן אחר], שאין חילוק בין שחיטה לשאר עבודות, אם כן גם לעניין שינוי בעלים [=שחיטה

לשם הקרבן, כי מצונו שתי חומרות, שישנן בשחיטה וקבלה ולא בזריקה. והן: (א) שקדשי קדשים שחיתם וקבלת דמם בצפון העזרה דווקא, אבל זריקת הדם נעשית גם בצדדים אחרים של עזרה. (ב) וכן שחיטה וקבלה ישנן גם בחטאות הפנימיות, מה שאין כן זריקה, שבחטאות הפנימיות אין זורקים את הדם על מזבח החיצון².

- ומצד שני אין ללמוד בבניין אב מדין זה, שגם שאר עבודות מצווה לעשותם לשם הקרבן, כי מצונו חומרה אחת, שישנה בזריקה ולא בשאר עבודות, והיא, שזר הזורק דם קרבן, חייב על כך מיתה³, מה שאין כן בשאר עבודות, שאם עשה אותם זר, אינו חייב מיתה. [שחיטה מותרת לו לכתחילה. וקבלה והולכה אסורות לו, ואם עשה פוסל את הקרבן, אבל אינו חייב על כך מיתה].

ג. בעבודת הולכת הדם.

נאמר בעניין קבלת הדם, "הַמְקַרֵּיב אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים", ללמד שתהא הקבלה לשם שלמים, ונאמרה קבלה זו בלשון הקרבה, כלומר הולכה למזבח, ללמד, שגם ההולכה תהא לשם שלמים.

- אמנם לולא הכתוב הזה, לא היה ניתן ללמוד את הדין הזה בבניין אב, מהצד השווה של שאר העבודות, שמצווה לעשותן לשם הקרבן. כי מצונו קולא אחת בהולכה, שאינה בשאר עבודות, והיא, שקרבן כשר גם ללא הולכה, [כגון כשהיתה השחיטה סמוך למזבח, וניתן לזרוק את הדם למזבח ממקום קבלתו, בלא להוליכו לצד

² ואף שיש בהם זריקה על מזבח פנימי, מכל מקום, מאחר שבמזבח החיצון אין בהם זריקה, אין ללמוד משחיטה וקבלה שנעשים לשמה, שגם זריקה במזבח החיצון תהיה לשמה, ולא היינו למדים אלא שזריקה בחטאות הפנימיות תעשה לשמה.

³ ובדף י' מבואר, שכן היא דעת רבי יוחנן. אולם לדעת ריש לקיש, מאחר שהדין הזה, שתהא שחיטה וקבלה לשמה, אמור בשלמים, שבהם אין השחיטה והקבלה בצפון, והם אינם חטאות פנימיות, אם כן שחיטה וקבלה זו שאמרה בהן תורה שיעשו לשמה, אינן חמורות מזריקה, וניתן ללמוד מהן, שגם הזריקה תהא לשמה. והטעם שכתבה זאת תורה בפירוש, הוא ללמד, שאין מחשבה זו פוסלת אלא בזריקה עצמה, אבל המחשב בשחיטה לזרוק שלא לשמה לא פסל. ורבי יוחנן חולק עליו בזה כפי שיתבאר שם בעזה"י.

¹ אמרינן בסדר יומא, ארבע עבודות זר חייב עליהן מיתה. (א) זריקה. (ב) הקטרה. (ג) ניסוך המים. (ד) ניסוך היין. דכתיב גבי "והזר הקרב יומת" "ועבדתם עבודת מתנה", ודרשינן, עבודת מתנה ולא עבודת סילוק, "ועבדתם" עבודה תמה, ולא עבודה שיש אחריה עבודה. [רש"י].

לשם בעלים אחרים]. **לא יהא חילוק בין שחיטה לשאר עבודות, וכולם יש לעשות לשם הבעלים כשחיטה. כי מצינו בכמה דברים, ששינוי קודש חמור משינוי בעלים. (א) שינוי קודש פסולו בגופו, כלומר בקרבן עצמו, ששוחט את הקרבן לשם קרבן אחר, מה שאין כן שינוי בעלים, שאין הפסול בקרבן עצמו, אלא במחשבת בעליו. [וזה יש לדחות, כי באמת שניהם שווים, שפסולם במחשבת העובד, ולא בגוף הקרבן עצמו]. (ב) שינוי קודש ישנו בכל ארבע עבודות, שהמחשב בכל אחת מארבע עבודות לעשותן לשם קרבן אחר פסול, [לכל הפחות לעניין שלא עלו לבעלים], מה שאין כן לעניין שינוי בעלים, שאינו פסול אלא במחשבה לזרוק לשם בעלים אחרים.⁴ (ג) שינוי קודש ישנו לאחר מיתת הבעלים, אבל שינוי בעלים אינו לאחר מיתת הבעלים, שהמפריש קרבן ומת, ובא בנו להקריבו, אסור לשנותו להקריבו לשם קרבן אחר, אבל אין בו איסור לשנותו לשם מי שאינו בעליו, שהרי מתו הבעלים.² [ולדעת רב פנחס בריה דרב מרי זה אינו, כי לדעתו, יש איסור להקריב שלא לשם הבעלים גם לאחר מותם]. (ד) שינוי קודש ישנו אף בקרבנות ציבור, אבל שינוי בעלים אינו שייך בציבור, שהשוחט קרבן ציבור, יש אפשרות [לקלקלו], על ידי שישחט לשם קרבן אחר, אבל [לקלקלו], על ידי שישחט שלא לשם בעליו, אי אפשר, כי כל מי שישחט עליו הוא בעליו, שכן כל ישראל בעליו, [ואם ישחט לשם גוי, אין זה שינוי בעלים המקלקל, שאין שינוי בעלים אלא לשחוט לשם אחר החייב כמו הבעלים, כפי שנתבאר בדף ג']].**

ב. זריקת הדם.

נאמר, "וַיִּנְרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו", [כלומר יהיה לו ריצוי, על

⁴ כפי שנתבאר בהערה בתחילת המסכת.

² וזהו לעניין לכתחילה בלבד. אבל בדיעבד אם שינה בין לשם קרבן אחר ובין לשם בעלים אחרים, בכל אופן שניהם כשרים, ושניהם לא עלו לבעלים, שהרי מתו, [שכן, גם באופן שאין השינוי פוגם כלום, אין הדבר מועיל לבעלים אחר מותם, לעניין חובתם]. אולם התוס' כתבו, שגם לעניין דיעבד, יתכן חילוק בין שינוי קודש לשינוי בעלים, כגון, אם הפריש האב שני שלמים או שתי עולות לאחריות, ופירש, שאם אחת תמות או תאבד, השניה תהיה קריבה כדין הראשונה, ואם תקרב הראשונה כתקונה, השניה תהיה חולין, ומתו בעלים. מעתה אם עשה יורש את הראשונה כתקנה, השניה חולין, אבל אם עשה את הראשונה שלא לשמה, הרי היא כאילו נאבדה, וקרבה שניה תחתיה, וזה יתכן רק כשיש לשם קרבן אחר, אבל לא כשיש לשם בעלים אחרים, כי אין שינוי בעלים לאחר מיתתה.

(ב) מתוך שנאמר "לְכַפֵּר עָלָיו" למד רבי שמעון, שכל קרבן שמוטל על הבעלים, כלומר שהתחייב ואמר הרי עלי להביאו, הרי זה חייב באחריותו, ואם הפריש בהמה לקיום נדרו, ואבדה, חייב להביא אחרת תחתיה, שנאמר "וַיִּנְרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו", כלומר, מתי נרצה לו, רק מתי שיכפר ויקריב את המוטל עליו.

- ואין ללמוד בבניין אב, מהצד השווה של שחיטה וזריקה, שמצווה לעשותם לשם הבעלים, שגם שאר עבודות יעשו לשם הבעלים, כי מצינו שבדבר אחד שתי עבודות אלו חמורות משאר עבודות הדם, והוא, שהשוחט קרבן חוץ לעזרה, או זורק דם קרבן חוץ לעזרה, חייב מיתה, מה שאין כן בשאר עבודות הדם, שהעושה אותן חוץ לעזרה, אינו חייב מיתה.

ג. [שחיטה] קבלת הדם [הולכת הדם, וזריקת הדם].

נאמר בעניין איל הנזיר, "וְאֵת הָאֵיל יַעֲשֶׂה זָבַח שְׁלָמִים לָהּ", ומשמעות הכתוב, שיש לעשותו לשם שלמים. ומאחר שכבר למדנו, שיש לעשות את הקרבן לשמו, לא חזרה תורה על כך, אלא ללמד, שיעשה הקרבן גם לשם בעליו [=אם אינו עניין לשינוי קודש, תנהו עניין לשינוי בעלים].

לדעת רבא, הכתוב הזה מלמד, שיהיו כל עשיותיו של הקרבן לשם הבעלים. [ואין לדרוש כתוב זה בכלל ופרט, כי אין כאן כלל ראשון, שהרי הכלל הראשון הוא "וַיַּעֲשֶׂה ... שְׁלָמִים" והוא לא נכתב קודם לפרט באופן מלא, שהרי הפרט "זָבַח" כתוב באמצעו "וַיַּעֲשֶׂה זָבַח שְׁלָמִים" וכל כלל שאינו מלא קודם לפרט, אינו נידון ככלל], ואם כן, לדעתו, יש ללמוד מפרשה זו בלבד, שכל העבודות, שחיטה, קבלה, [הולכה], וזריקה, יעשו לשם הבעלים, ואין צריך לכלל האמור לעיל, לעניין שחיטה וזריקה לשם בעלים.

ולדעת רבינא, יש לדרוש את הכתוב הנ"ל בכלל ופרט וכלל, באלו עשיות הכתוב מדבר, שנאמר "וַיַּעֲשֶׂה ... שְׁלָמִים", כלל. "זָבַח" פרט. "לָהּ" כלל. [ואף שאין שני הכללות שווים, שכן הכלל הראשון כולל רק ארבע עבודות, שהן עשיות הקרבן, והכלל האחרון כולל כל הנעשה בו לה',

ואף שלא נאמר הכתוב הנ"ל אלא לעניין שלמי נזיר, מאחר שנאמר בכתוב "שְׁלָמִים", ולא נאמר "שלמיו", הרי זה מלמד, שכן הדין גם בשאר שלמים.

כל הקרבנות דינם כשלמים לעניין עשיה לשמה

מהמבואר עד עתה למדנו, שכל עבודות קרבן שלמים, יעשו לשם שלמים, ולשם כפרת בעליו, ומאחר שנאמר, "זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאִשִּׁם ולמלואים ולזבח השלמים", הוקשו כל הקרבנות לשלמים, ללמד, שאף בשאר הקרבנות, יש לעשות את כל העבודות לשם אותו קרבן, ולשם כפרת בעליו.

אבל בבניין אב, אין ללמוד זאת, כי בכמה דברים השלמים חמורים משאר קרבנות, שכן השלמים טעונים (א) סמיכה (ב) ונסכים (ג-ד) ותנופת חזה ושוק. ואין שום קרבן שטעון תנופת חזה ושוק, וחטאות גם נסכים אינן טעונות, ובכור ומעשר גם סמיכה אינם טעונים.

אי עשיה לשמה אינה פוסלת את [רוב] הקרבנות

אף על פי שיש לעשות את עבודות הקרבן לשם אותו קרבן, אם לא נעשו עבודות הקרבן לשמו, [ברוב הקרבנות], לא נפסל הקרבן.

מסוגית הגמרא בדף זה משמע, שדין זה שאין הקרבן נפסל, למד מהכתוב², "מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ פֶּאֶשֶׁר נְדָרְתָּ לַה' אֲקִיֵּךְ נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ", פתח הכתוב בנדר, "פֶּאֶשֶׁר נְדָרְתָּ לַה' אֲקִיֵּךְ", וסיים בנדבה, "נִדְבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ", ללמד, שאם נדר אדם להביא קרבן,

² הקשו התוס', הלא בכל דיני קדשים, אם לא נשנה הדין בתורה, אינו מעכב, ונאמר רק לכתחילה, ואם כן, מדוע צריך כתוב להכשיר קרבנות שנעשו שלא לשמם, הלא לא נשנה דין לשמה בכתוב שיעכב, ותירצו כמה תירוצים: (א) הכתוב המלמד שיש לעשות את הקרבן לשם בעליו, באמת מדבר בעשיה לשם קרבן, ולא לשם בעלים, ורק משום אם אינו עניין לשמו, אנו מעמידים אותו בשינוי בעלים, ומניין לנו זאת, הלא ניתן להעמידו לשינוי קודש ולעכב, ולא לשינוי בעלים, אלא מאחר שנאמר, "מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ ...", על כרחך אין העשיה לשמה מעכבת, והכתוב השני מדבר בשינוי בעלים. (ב) באמת, אף בלא הכתוב "מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ ...", ידענו שאין העשיה לשמה מעכבת, ולא בא הכתוב הזה ללמד, אלא שלא עלה הקרבן לשם בעליו. (ג) אמנם לא שנה הכתוב דין לשמה בכל הקרבנות, אבל היה מקום ללמוד זאת מהדין האמור בחטאת ופסח, שאם לא נעשו לשמן, פסולים [תירוצו זה אינו מפורש בתוס' אבל יתכן ללומדו מתוך דברי התוס']. (ד) הכלל הזה, שאין דבר מעכב בקדשים, אלא אם כן שנה עליו הכתוב, נלמד מכאן, שנאמר "מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ ...", ללמד, שאין דין לשמה מעכב.

גם דברים שאינם נחשבים עבודה, כשפיכת שיירי הדם והקטרת האימורים, מכל מקום, גם באופן הזה, יש לדרוש כלל ופרט וכלל, וכל כלל ופרט וכלל, אין אתה דן אלא כעין הפרט, כלומר כל הדומה לפרט, הרי הוא בכלל הפרשה, ויש שני אופנים לדרוש זאת:

(א) מאחר שהפרט [=זביחה] הוא עבודה, שהעושה אותה בחוץ חייב מיתה, כעין הפרט הוא זריקה שהיא דומה לה בכך, שהיא עבודה שהעושה אותה בחוץ חייב מיתה, ואם כן על שחיטה וזריקה נאמר בפרשה זו שיעשו לשם הבעלים.

(ב) מאחר שהפרט [=זביחה] הוא עבודה, שבקדשי קדשים נעשית בצפון העזרה, וישנה בחטאות הפנימיות, כעין הפרט הוא קבלה שהיא דומה לה בכך, שהיא עבודה, שבקדשי קדשים נעשית בצפון העזרה, וישנה בחטאות הפנימיות, ואם כן על שחיטה וקבלה [וכן על הולכה שהיא בכלל קבלה], נאמר בפרשה זו שיעשו לשם הבעלים.

ומאחר שיש ללמוד מפרשה זו, ששחיטה וקבלה יעשו לשם בעלים, וכן יש ללמוד מפרשה זו ששחיטה וזריקה יעשו לשם בעלים, ואין הכרע בדבר נחלקו חכמים מה ללמוד מפרשה זו.

- ו"א מאחר שיש ללמוד מפרשה זו בשני האופנים, ואין הכרע בדבר, יש ללמוד את שניהם³, ואם כן, גם לדעה זו, יש ללמוד מפרשה זו בלבד, ששחיטה וקבלה [והולכה] וזריקה יעשו לשם הבעלים, ואין צריך לאמור לעיל לעניין שחיטה וזריקה.

- ו"א מאחר שדין זריקה יש ללמוד מכתוב אחר, [כמבואר לעיל], על כרחך פרשה זו באה ללמד ששחיטה וקבלת הדם תעשה לשם הבעלים. [והוא הדין שיש ללמוד מכאן שיש לעשות את ההולכה לשם הבעלים כי הולכה בכלל קבלה, אבל זריקה, יש ללמוד מהכתוב המבואר לעיל].

³ שקולים הם יבואו שניהם [גמרא]. וכתבו התוס', שכשהכתוב בא לרבות איזה דבר, ויש לנו שני דברים ללמוד, ושקולים הם, ואין הכרע מי מהם בא הכתוב לרבות, יבואו שניהם, [כי גם שנים נוספים ריבוי הם]. אבל כשהכתוב בא למעט איזה דבר, ויש לנו שני דברים ללמוד, ושקולים הם, ואין הכרע מי מהם בא הכתוב למעט, אין למעט אלא אחד, [כי אם אנו ממעטים שנים אין זה מיעוט אלא הרבה]. [כן יתכן שכוונת התוס'].

- וכששמע ריש לקיש את תשובת רבי אלעזר [בן פדת] הקשה על כך, הלא אשם [חטאת ופסח] אינם באים לאחר מיתה, ואם כן לא מצינו אשם שיהיה כשר בלא לכפר על בעליו. ולעניין אשם עדיין יש להקשות, מדוע כשנעשה שלא לשמה יהיה כשר בלא לרצות לבעליו, הלא לא מצינו בו כן במקום אחר.

ואמנם לדעת רבי אלעזר [בן הורקנוס] במשנתנו, אין זו קושיה כלל, כי לדעתו באמת שלושת קרבנות אלו, [אשם חטאת ופסח], שנעשו שלא לשמה, פסולים לגמרי. אבל לדעת חכמי משנתנו, האומרים, שאשם שנעשה שלא לשמו, כשר, ואינו עולה לבעלים, יש להקשות, היכן מצינו במקום אחר, אשם, שהוא כשר ואינו עולה לבעלים.

וכשביאר רבי אלעזר בן פדת, שתשובתו עולה בקנה אחד על כל פנים עם דברי רבי אלעזר בן הורקנוס, תמה על כך ריש לקיש ואמר, "זהו שאומרים עליו אדם גדול הוא, קאמינא אני משנה שלמה, ואת אמרת לי רבי אלעזר".

ואמרו רב הונא ורב נחמן [בסוף הסוגיה], שרבי אלעזר יכול היה להשיב לריש לקיש, שאשם גם כן קרב לאחר מיתת הבעלים, שכן אשם שמתו בעליו רועה עד שיפול בו מום, ואז נפדה, ומביאים בשווי עולת נדבה, והיא כשרה, ואינה מרצה לבעלים שמתו, ואם כן, כך יהיה דינה גם כשנעשית שלא לשמה, שתהיה כשרה, בלא לעלות לבעלים לחובתם.

"ג' שלא נדחו דבריהם, ואף שמחמת הסברא הזו, היה מקום להכשיר גם חטאת שנעשית שלא לשמה, שכן גם היא קרבה באופן הזה לאחר מות הבעלים, כגון אם הפרישו שתי חטאות לאחריות, שאם תמות האחת יתכפר בחברתה, הדין הוא, שאם התכפר בראשונה, השניה רועה עד שיפול בה מום, ותפדה, ויביא בדמיה עולת נדבה, ואם מת קודם שקרבה, היא קרבה ואינה עולה לבעלים. אלא שמכל מקום, אף שהסברא הזו מכשירה גם חטאת שנעשית שלא לשמה, היא פסולה, כי נאמר בה מיעוט "חטאת הוא", ללמד, שרק כשנעשית לשמה כשרה, ולא כשנעשית שלא לשמה, אבל אשם, שלא נאמר בו מיעוט ללמד שהוא פסול שלא לשמו, כשר הוא, ואינו עולה לבעלים, כשם שלאחר מות הבעלים, דמיו כשרים לעולה, ואינה מרצה לבעלים.

ונעשו בו כל העבודות לשמה, יש כאן קיום לנדרו, אבל אם נעשית אחת העבודות שלא לשמה, אין כאן קיום לנדרו, והקרבת נעשה נדבה, ואם כן כשר הוא, ככל נדבה, [אלא שלא עלה לבעלים לקיום חובת נדרם].

אולם מסוגיית הגמרא בדף ה' משמע, שדין זה, שאין הקרבן נפסל כשלא נעשה לשמו, למד מהכתוב בעניין קרבן חטאת, "וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחֻטָּאת", המלמד שדווקא החטאת נפסלת כשנעשית שלא לשמה, אבל שאר קרבנות אינם נפסלים בכך, [ומהכתוב "מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ..."] יש ללמוד, שהקרבת אינו עולה לבעלים ידי חובתם].

דף ה'

רוב קרבנות שנעשו שלא לשמן כשרים

אבל לא עלו לבעלים לשם חובתם

שאל ריש לקיש [בהיותו שוכב על מעיו בבית המדרש], **אם קרבנות שנשחטו שלא לשמה כשרים הם, יעלו לבעלים לשם חובה, ואם אינם עולים לבעלים, לא יקרבו כלל**^א.

והשיב רבי אלעזר [בן פדת], **מצאנו כעין זה קרבנות נוספים, שהם כשרים, ובכל זאת אינם עולים לבעלים לשם חובתם, והם קרבנות הבאים לאחר מיתה, דהיינו מי שהתחייב להביא עולה או שלמים או שאר קרבנות [חוץ מחטאת ופסח ואשם], והפריש בהמה [או עוף] לשם קיום חובתו, ומת, מקריבים את הקרבנות הללו אחר מותו, והם כשרים, אבל אין לו בכך כפרה, כי אין כפרה למתים**^ב. ואם כן, הוא הדין לעניין קרבנות שנעשו שלא לשמם, שהם כשרים, אבל הבעלים לא מתכפרים בהם, [והם דומים לקרבנות שמתו בעליהם, שאינם קרבים לשם הבעלים].

^א מתוך תירוץ רבי אלעזר משמע, ששאלתו של ריש לקיש היתה, היכן מצאנו קרבן שהוא כשר ואינו עולה לבעליו, שנאמר שגם קרבנות אלו יהיה דינם כך. אולם מתוך ביאור תירוץו של ריש לקיש עצמו משמע, ששאלתו היתה, מניין לנו שקרבנות אלו אינם כשרים לגמרי אף לעלות לבעלים לשם חובתם. ויל"ע בזה.

^ב אמנם בסוף הסוגיה מבואר, שיש להשיב על דברי רבי אלעזר, כי בדבר שהקרבת מכפר וההירושם צריכים לו לכפרה, הקרבן מכפר על הירושם כפרה קלה, ואם כן אין זה דומה ממש לקרבן שלא לשמה שלא עלה לבעליו כלל. [והעירוני לעיין בדף ו' ברש"י ובשינויי נוסחאות אות י"ג בהוצאת זכר חנוך שמתוך הגהתו משמע שאין בכפרה קלה זו להחשיב את הירושם כמתכפר].

לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים, ואם כן, הקישה תורה אשם לשלמים, ומכאן שדינו כמותם, שאם נעשה שלא לשמה, לא עלה לבעלים לשם חובה. ואף שהוקש כאן אשם גם לחטאת, שפסולה לגמרי שלא לשמה, מאחר שנאמר בחטאת "אתה", ללמד, שרק היא פסולה שלא לשמה, אין להקיש לה אשם בדין זה.

חטאת קודמת לעולה

מבואר בתוס', שאף שלכתחילה הבא להקריב חטאת ועולה, יש לו להקדים את החטאת, [ואפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה], מכל מקום, בדיעבד, אם הקדים את העולה לחטאת, יצא ידי חובתו.

- לפירוש רבינו חיים, כל זמן שלא נאמר בתורה שהקדימה מעכבת בדיעבד, אם הקדים את המאוחר, כשר.

- וי"מ שרק במקום שנאמר בפירוש, שהקדימה אינה מעכבת בדיעבד, אם הקדים את המאוחר, כשר, כגון בחטאת ועולה של טהרת מצורע, שנאמר בהם "והעלה" ללמד שאפילו העלה את העולה תחילה היא כשרה, וכן הדין בקרבנות הדומים להם, [כחטאת ועולה של טהרת יולדת], הלמדים מהם בבניין אב. אבל בשאר מקומות, אם שינה את הסדר פסול, כי מאחר שאין להקריב את המאוחר עד אחר הקרבת המוקדם, באותה שעה המוקדם נידון כמחוסר זמן, הפסול להקרבה.

הכתוב "חטאת הוא" בעניין שעיר נשיא, מלמד, שחטאת נעשית לשמה, ואם לאו היא פסולה, [ועניין זה יתבאר בעזה"י בדף ח', על פי דברי התוס' כאן].

אשם שניתק לרעייה

מי שנתחייב אשם, והפריש לכך בהמה, ואחר כך מת, או נתכפר בבהמה אחרת, [כגון שאבדה ראשונה, והביא אחרת תחתיה, ואחר כך נמצאת הראשונה], אין מקריבים אותה לאשם, כי כבר נפטרו הבעלים, אלא תרעה עד שיפול בה מום, ואז תיפדה, ויביא בדמיה עולה.

ואם לא המתינו לה עד שיפול בה מום, ושחטוה עצמה לשם קרבן:

לפי הגרסא שלפנינו – אם כבר נמסרה הבהמה לרועה [=ניתקה לרעייה], היא כשרה כדין עולה, כי מאחר שנמסרה לרעייה, כדי שיפול בה מום, ויביאו בדמיה עולה, כבר עכשיו דינה כדין עולה. אבל אם עוד לא

וי"ג שרב ששת דחה את דברי רב הונא ורב נחמן, כי מאחר שאמרה תורה שחטאת שנעשית שלא לשמה פסולה, גילתה בכך, שאין להחשיב את הקרבת דמי החטאת כעולה לאחר מיתת הבעלים, כהקרבת החטאת עצמה לאחר מיתת הבעלים, ואם כן אין שום חטאת הקרבה לאחר מיתת הבעלים, ולפי זה, גם אשם אין להחשיבו כקרב לאחר מיתת הבעלים, כי הוא עצמו אינו קרב, ואם כן לא מצינו שום אשם שיהיה כשר ולא יעלה לבעלים.

וריש לקיש עצמו השיב, שעיקר דין זה, שרוב הקרבנות חוץ מחטאת [ופסח] כשרים, אף כשנעשו שלא לשמה, יש ללמוד מהכתוב בעניין חטאת, "וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחֻטְאֹתָ", המלמד שחטאת שלא נעשית לשמה פסולה, ומתוך שנאמר בכתוב "אתה", יש ללמוד, שרק חטאת פסולה שלא לשמה, [וכן שאר קרבנות שמפורש בהם כן], אבל שאר קרבנות כשרים שלא לשמה.

ומהכתוב "מוצא שפתיך תשמר ועשית כצֶֹשֶׁר נִדְרָתְּ לֹה' אֲקִינָה נִדְבָה אֶשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ", יש ללמוד, שאף שלא נפסלו הקרבנות כשנעשו שלא לשמן, [אין זה אלא לעניין שימישו לעשותם בכשרות, ובשרם מותר באכילה, אבל] לא עלו לבעלים לשם חובתם, שכך יש לדרוש את הכתוב, אם עשית כמו שאמרת, [כלומר לשמן], יהא נדר, ועלה לבעלים לשם נדרו, ואם לא עשית כמו שאמרת, [אלא לשם קרבן אחר], יהא נדבה, ולא עלה לבעלים.

- לדעת אב"י, אף שמשמעות הכתוב הזה רק בקרבנות הבאים בנדר ונדבה, ולא באשם שאינו בא בנדר ונדבה, גם אשם דינו כן, שאם נעשה שלא לשמו, לא עלה לבעלים לשם חובתם, כי יש ללמוד זאת בבניין אב, מהצד השווה של עולה שלמים ותודה, שהם קדשים, שאם נשחטו שלא לשמן כשרים, ולא עלו לבעלים, ואם כן הוא הדין אשם, שהוא קודש, שאם נשחט שלא לשמו כשר, ולא עלה לבעלים לשם חובתם.

אולם יש לדחות זאת, כי יתכן שרק קרבנות הבאים בנדר ונדבה דינם כן, שהם כשרים שלא לשמה, ואינם עולים לבעלים, אבל אשם, שאינו בא בנדר ונדבה, כשר שלא לשמה, ועולה לבעלים.

- ולדעת רבא, אף שמשמעות הכתוב הזה רק בקרבנות הבאים בנדר ונדבה, ולא באשם, שאינו בא בנדר ונדבה, גם אשם דינו כן, שאם נעשה שלא לשמו, לא עלה לבעלים לשם חובתם, כי נאמר, "זאת התורה

תמורה, [ודווקא יורש יחיד, אבל שני יורשים אינם עושים תמורה, כי יורשים נתרבו לדין תמורה כדין המוריש, ואף הוא לא היה עושה תמורה אלא כשלא היו לו שותפים בקרבן].²

דף ו'

כל הקרבנות שנעשו שלא לשמן, שלכן לא עלו לבעלים לשם חובתם, לא עלו להם כלל לשם חובתם, אף לא להגן עליהם מהיסורים עד שיביאו קרבן שני.

האם קרבן מכפר על חטא שנעשה לאחר הפרשתו

א. חטאת.

החטאת מכפרת על שגגת לא תעשה, [שבמיד יש בו עונש כרת], ונאמר בעניין קרבן חטאת, "או הודע אֶלְיוֹ חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהֵבִיא אֶת קֶרְבָּנוֹ", ללמד, שאין להביא [=להפריש] את החטאת, אלא אחר ידיעת החטא, ואם כן היא **מכפרת רק על חטא שנודע לו קודם הפרשתה, ולא על חטא שנודע לו לאחר הפרשתה**.³

המתכפר, אבל בעלים לדברי הכל עושים תמורה. ומכל מקום יתכן שהחידוש אצל היורש הוא, אף שלא אצלו נעשית הקדושה, ואינו כבכור ביד כהן, שאינו עושה לו תמורה, כמבואר שם בסוגיה מהטעם שלא אצלו נתקדש הבכור.

² וכל זה כשכפרת השותפים שווה, או כולם כפרה גמורה, או כולם כפרה קלה, אבל אם אחד מהם מתכפר כפרה גמורה, והשאר מתכפרים כפרה קלה, המתכפר כפרה גמורה עושה תמורה, ולכן, אם בפר יום כיפורים, שאר הכהנים מתכפרים רק כפרה קלה, כהן גדול שמתכפר בו כפרה גמורה, עושה בו תמורה. [תוס'].³

³ מתוך הסוגיה נראה, שכן הדין אף כשמתחילה לא יחד את החטאת לחטא שכבר חטא, אלא הפרישה לחטא שיחטא בעתיד, מכל מקום, מאחר שנעשה החטא אחר הפרשתה, אינה מכפרת על כך, [שאם מתחילה יחד אותה לחטא שכבר חטא, מטעם זה בלבד לא תכפר על חטא שיחטא אחר כך, שכן אינה מכפרת על שני חטאים, ולא משום שנעשה החטא אחר הפרשתה], אולם יתכן שהמפריש חטאת בלא ליחד זאת עבור חטא שחטא, לא עשה כלום. ויל"ע בזה. [] והנני להעתיק כאן מה שכתב לי הרב נ"מ הי"ו בעניין זה: איבעיא להו אעשה דלאחר הפרשה ... מי אמרינן מידי דהוי אחטאת, מה חטאת דקודם אין לאחר הפרשה לא, אף הכא ... קשה הא אין מביאים חטאת אחת על שני חטאים, ואי כבר הפריש קרבן לחטאתו, פשיטא דאין יכול לצרף לכפרה חטא נוסף, אפילו חטא דקודם הפרשה, ואין הטעם תלוי בחטא דאחר הפרשה. ועיין בספר המלוקט מחד"ת דכולל פוניבו' שעמד בזה, וע"ש תירוצו הדחוק לענ"ד. ובהערה כתב לתרץ דאולי אפשר להפריש חטאת סתם בלא חטא ידוע, ועל זה

נמסרה לרעייה, [=לא ניתקה לרעייה], עדיין שם אשם עליה, ואינה קרבה למזבח כעולה.

- מתוך הסוגיה משמע, שדין זה, דין תורה הוא, שנאמר באשם, "אֲשֶׁם הוּא", ללמד, שכל זמן שלא נעשה בו מעשה המנתק אותו משמו, [כגון שימסר לרעייה, להביא בדמיו עולה], שמו אשם כמו שהיה, ולכן אינו כשר להקרבה, כי אין אשם בא בנדבה.

- אולם התוס' כתבו, שמדין תורה, משעה שנפטרו ממנו בעליו, סר ממנו שמו, והוא כשר לעולה, ורק על הזמן שעומד להקרבה כאשם, אמרה תורה "אֲשֶׁם הוּא", ללמד, שאין להקריבו לדבר אחר. ומה שאמרו, שאינו כשר לעולה, אלא אחר שיימסר לרעייה, תקנת חכמים היא, שלא יקרב עולה קודם מסירתו לרעייה, שמא יבואו להקריבו עולה גם בעודו עומד להקרבה לבעליו.

ולפי גרסת רבינו תם – משעה שנפטרו הבעלים מהקרבן, עומד הוא להיות קרב עולה, שנאמר, "אֲשֶׁם הוּא", כלומר למה שהוא עומד להיות בסופו, הוא עומד כבר עתה, ומאחר שסופו להיות עולה, מעתה שמו עולה, וכשר להיקרב עולה, ומה שאמרו, שלכתחילה לא יקרב עצמו, אלא ירעה עד שיפול בו מום, תקנת חכמים היא.

יורש בקרבן אביו

מי שהפריש קרבן [הקרב גם אחר מותו, כגון עולה או שלמים], **ומת קודם שהקריבו, אין הבנים נחשבים ממש כבעלים של הקרבן, שיתכפרו בו כפרה גמורה, בדבר שהם צריכים לכפרת הקרבן, [כגון עולה המכפרת על עשה ולא תעשה הניתק לעשה].**

וכמו כן מאחר שאינם נחשבים ממש כבעליו של הקרבן, אם ירשו מנחה מאביהם, מקריבים אותה כדין מנחת אביהם, ואינה כמנחת שותפים שאינה קריבה.

אבל כפרה מועטת וקלה היורשים מתכפרים בקרבן אביהם, בדבר שהם צריכים לכפרת הקרבן, [כגון עולה המכפרת על עשה ולא תעשה הניתק לעשה. אבל אם ירשו עולת יולדת מאימם, ודאי לא יתכפרו על לידה, שהרי לא ילדו].

וכמו כן מי שירש קרבן מאביו, עושה בו תמורה, [כלומר אם אמר על בהמה אחרת שתהא תמורתה, חלה אמירתו], כדין תמורה, שרק המתכפר⁴ בה עושה

⁴ עיין תמורה ז' ע"ב בד"ה שאין, שבאמת לא רק המתכפר, אלא אף

ב. עולה.

- מתוך דברי רבא מבואר, שלדברי הכל, אין עולה מכפרת על חטא שנעשה אחר שחיטתה, [אף על פי שעוד לא נעשית כפרת הקרבן בזריקת הדם למזבח].
- אולם לדעת רבי זירא [בדף ז',], עולה מכפרת אף על חטא שנעשה אחר שחיטתה עד זמן זריקת הדם³.

הקריב עולה ולא סמך ידו על ראשה

נאמר בעניין הקרבת העולה, "וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עֲלָיו", ואין ללמוד מכאן שהסמיכה היא המכפרת, שהרי נאמר, "כִּי נִפְשׁ הַבֶּשֶׂר בְּדָם הוּא וְאֲנִי נִתְּתִי לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי הַדָּם הוּא בְּנַפְשׁ וְכַפֵּר", כלומר זריקת הדם היא המכפרת. ומכל מקום, מתוך שנסמכה הסמיכה לכפרה, "וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עֲלָיו", יש ללמוד, שאין הכפרה שלימה, אלא אם כן נעשית הסמיכה, ואם לא נעשית הסמיכה חסר בכפרה.

"א שאם לא נעשית הסמיכה, אמנם התכפר המקריב על רוב עבירות עשה שבידו, אבל אין כפרתו שלימה, כי על חטא זה של ביטול הסמיכה, אין לו כפרה בקרבן הזה.

מתחילה רצו להוכיח מכאן, שעולה אינה מכפרת על עשה שלאחר הפרשתה, שכן ביטול הסמיכה הוא חטא שלאחר ההפרשה, ולא כפרה עליו.

אולם דחו זאת, כי חטא זה של ביטול הסמיכה לא נעשה רק אחר ההפרשה, אלא גם אחר השחיטה, שכן עד שעת השחיטה עדיין יכול לסמוך, ולא ביטל את העשה אלא בשעת השחיטה, ואם כן אין מכאן ראיה שהעולה אינה מכפרת על חטא שאחר הפרשה וקודם השחיטה.

וי"א שאם לא נעשית הסמיכה, אמנם התכפר המקריב על כל עבירות עשה שבידו, ושוב לא יענש עליהן, אלא שאין זו כפרה גמורה לנחת רוח לקונו, כי לא עשה מצווה מן המובחר.

ולפי זה יש להוכיח מכאן, שעולה מכפרת גם על עשה שלאחר הפרשה, שאם לא כן לא התכפר המקריב מכל

קאמר.

³ העירוני שיתכן שאם תמצוי לומר קאמר וכני"ל [תוס'].

עולה מכפרת על עבירת עשה ולא תעשה הניתק לעשה, שנאמר בעולה, "וְסָמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֹלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עֲלָיו", ללמד, שהמקריב עולה נעשה מרוצה לקב"ה, ומכופרים לו עוונותיו. [ודווקא עוונות עשה ולא תעשה הניתק לעשה, אבל לא שאר עוונות, שכן מפורש בתורה בשאר עוונות כפרות אחרות, כחטאת, ומלקות, וכתר, ומיתות ביד].

והסתפקו בגמרא, האם העולה מכפרת רק על עבירות שעשו הבעלים קודם שהפרישוה, או אף על עבירות שעשו לאחר מכן.

כי מצד אחד יש ללמוד מהמבואר בעניין חטאת, שאין קרבן מכפר על חטא שאחר הפרשתו.

ומצד שני ניתן לומר, שהטעם שחטאת אינה מכפרת על חטא שאחר הפרשתה, כי לעולם אינה מכפרת אלא על חטא אחד [של לא תעשה], וכבר הופרשה לחטא אחד, אבל עולה מכפרת על כל עבירות [של עשה], כמו שנאמר בה, שהמביאה נעשה מרוצה לקב"ה, וזה יתכן רק אם נתכפרו לו כל עבירות שלו, ואם כן, מאחר שהעולה מכפרת על הרבה עבירות, היא מכפרת גם על עבירות שנעשו לאחר הפרשתה.

אמנם לדברי רבי זירא בדף ז', עולה מכפרת על עשה שאחר הפרשתה, אלא שאין לפשוט את הספק מדבריו, כי יתכן שאין הלכה כמותו⁴.

נאמר דא"א להתכפר בה על חטא דלאחר הפרשה. אך נסתר מרמב"ם מפרש ה' מע"ק ומקורו מתוספתא ע"ש. ונראה דמירי באכל שני זיתי חלב בהעלם אחד, ונדע לו על כזית אחד, והפריש חטאת, ואח"כ נודע לו על הכזית השני, דבגמ' שבת פרק כ"ג איתא דלרבי יוחנן ואולי גם לריש לקיש צריך להביא חטאת נוספת. ומהאי גוונא רצתה הגמ' להוכיח דאין חטא דאחר הפרשה מתכפר בקרבן זה, דהנה שני זיתי חלב הם חטא אחד, דהרי אכלם בהעלם אחד, ומאזיה טעם אין הכזית השני מתכפר, על כרחך דכיון דבשעת ההפרשה נתיחד הקרבן על כזית ראשון, א"א להוסיף בכח כפרת הקרבן לכפר על דבר נוסף, וכביכול ההפרשה חסמה את האפשרות לצרף חטאים נוספים, (הגם שהחטא עצמו היה קודם ההפרשה, מ"מ אין מתייחסים אלא לחלות חיוב הכפרה שזה בשעת הידיעה), ומינה נילף לעשה דלאחר הפרשה, דאין לצרפו לכפרת קרבן העולה. ובצד השני של הגמ' אפשר לומר דהטעם שאין הכזית השני מצטרף הוא משום ד"ידיעות מחלקות", וכלשון הגמ' דשבת הנ"ל, וכמו דידיעת החטא בין שני הכזיתים מחלקת לשני עבירות, כמו"כ ידיעת החטא עם ההפרשה מחלקת, ואין החסרון מצד אחר ההפרשה אלא דהוי שני עבירות. עד כאן כתב הרב נ"מ הי"ו.

⁴ העירוני שכן פירש רש"י. אולם תוס' פירשו שאם תמצוי לומר

העבירות שבידו. ומכל מקום אין מאן הוכחה גמורה לכך, כי אפשר לפרש את הכתוב גם באופן הראשון, ושוב לא תהא ממנו ראייה לדין הזה.

טהרת מצורע בלא נתינת שמן על ראש המצורע

נאמר בעניין קרבנות טהרת המצורע, "וְלִקַּח הַכֹּהֵן מִלֶּג הַשֶּׁמֶן וַיִּצַק עַל פִּי הַכֹּהֵן הַשְּׂמֵאלִית. וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת אֶצְבְּעוֹ הַיְמָנִית מִן הַשֶּׁמֶן אֲשֶׁר עַל פִּי הַכֹּהֵן מִן הַשֶּׁמֶן בְּאֶצְבְּעוֹ שֶׁבַע פְּעֻמִּים לִפְנֵי ה'". ומיתר השמן אשר על פיו יתן הכהן על תנוך אֶזְוֹן המטהר הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן כגלו הימנית על דם האשם. והנותר בשמן אשר על פִּי הַכֹּהֵן יתן על ראש המטהר וְכִפֵּר עָלָיו הַכֹּהֵן לִפְנֵי ה'".

לדעת רבי עקיבא – מאחר שנאמר לשון כפרה בעניין נתינת השמן על ראש המיטהר, **אם לא ניתן השמן על ראשו של המיטהר, לא התכפר בשמן כלל.** [וצריך להביא שמן אחר, ולחזור לעשות את כל האמור בו מתחילה].

ולדעת רבי יוחנן בן נורי – מאחר שנאמר בעניין נתינת השמן על ראש המיטהר לשון נותר, "וְהַנֹּתֵר בְּשֶׁמֶן", על כרחך אין נתינה זו אלא שיירי מצווה, ולא עיקר המצווה, ויש **כפרה בשמן אף בלא נתינתו על ראש המיטהר, ומכל מקום, מתוך שנאמר בזה גם לשון כפרה, למדנו, שאם לא ניתן השמן על ראשו, אין הכפרה שלימה.** ונאמרו שני ביאורים בעניין.

- **וי"א שאמנם התכפר המיטהר לגמרי אף בלא נתינת השמן, ואין צריך להביא שמן אחר לצורך זה, אלא שאין זו כפרה שלמה לנחת רוח לקונו, כי לא עשה מצווה מן המובחר.**

- **וי"א שאמנם, אף על פי שלא ניתן השמן על ראש המיטהר, לא נפגמה בכך כפרה שנעשתה בו כבר, כלומר הזייה ונתינה על תנוך אוזנו ובהונותיו, אבל אין הכפרה שלמה, כי לא התכפר בנתינת השמן על ראשו, ורק לצורך מתנות הראש שלא התכפר בהם, יש להביא שמן אחר^א.**

^א כן פירש רש"י. אולם תוס' פירשו, שלדברי הכל, אם לא ניתן השמן על ראש המיטהר, אין צריך להביא שמן אחר. אלא שי"א שלדעת רבי יוחנן בן נורי, מאחר שלא ניתן השמן על ראשו, כל נתינותו לא היו לנחת רוח לקונו, וכל כפרתו אינה שלמה. וי"א שלענין מתנות שכבר ניתנו, יש כאן כפרה שלמה, גם לנחת רוח כלפי שמיא, ורק

טעם הקרבת שני שעירי חטאת בעצרת

שני שעירי חטאת קרבים בעצרת, אחד קרב עם שתי הלחם, כמו שנאמר, "וְהִקְרַבְתֶּם עַל הַלֶּחֶם ... וְעִשְׂתֶּם שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת", ואחד קרב עם המוספים, שנאמר, "וּבָיִוִם הַבְּפוּרִים ... וְהִקְרַבְתֶּם ... שְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם". ומבואר במסכת שבועות, ששעירי הרגלים באים **לכפר על טומאת מקדש וקדשיו,** [כלומר על טמא שנכנס למקדש או על טמא שאכל קדשים], ולא נודע לו שהוא טמא, [או שכאן המקדש, או שאלו קדשים], לא קודם לחטאו, ולא לאחר מכן.

ואמר רבי שמעון, שעירי עצרת למה הם באים? על טומאת מקדש וקדשיו [כמבואר לעיל]. **נזרק דמו של ראשון,** [כבר נתכפרו על החטא הזה, ואם כן] **שני למה קרב: על טומאה שאורעה בין זה לזה,** [כלומר על טומאה שבין חטאת ראשון לחטאת שני]. אמור מעתה, ראויים היו ישראל להקריב קרבנותיהם בכל עת ובכל שעה, [שבכל שעה יש לחוש לכך שחטאו], אלא שחיסך הכתוב, [כלומר חיסך מעוונותיהם, ולא דקדק אחריהם, לפי שחם על ממונם].

ויש כמה אופנים לבאר, מה היא טומאה שאורעה בין זה לזה.

א. **אם נאמר שאין קרבן מכפר על חטא^ב שנעשה אחר הפרשתו,** אם כן, מאחר ששניהם הופרשו בערב יום טוב, שניהם אינם מכפרים על שום טומאת מקדש וקדשיו שאחר אתמול, וכל אחד מכפר על חטא טומאת מקדש וקדשיו שעד הפרשתו, וכשהופרשו בזה אחר זה, **השני מכפר על טומאת מקדש וקדשיו, שבין הפרשת הראשון להפרשת השני.**

- אלא שדוחק לומר, שצוותה תורה להביא בכל שנה

לענין נתינת הראש, אף שהתכפר בלעדיה, מכל מקום אין זו כפרה שלמה לנחת רוח לקונו, כי לא עשה מצווה מן המובחר.

^ב כל הנידון אם קרבן מכפר על חטא שאחר הפרשתו הוא, בקרבן המכפר על עבירת עשה, ולא בחטאת המכפרת על לא תעשה, כפי שנתבאר לעיל. ומכל מקום שעירי הרגלים, אף שמכפרים גם על עשה וגם על לא תעשה של טומאת מקדש וקדשיו, [וישאלו מן המַחֲנֶה ... וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם!], כפרתם נחשבת ככפרת עולה של עשה, ולא ככפרת חטאת של לא תעשה, כי כפרתם דומה לכפרת עולה, שהיא על חטאים הרבה, ולא נודעו לבעלים, ואינה ככפרת חטאת, הבאה על חטא אחד, שנודע לבעלים. [ומה שכתב רש"י, "טומאת מקדש וקדשיו עשה נמי הוא", מבואר במלכת יו"ט].

